

N:o 169.

Af herrar **E. Hammarlund** och **F. Berg**, om anslag för resestipendier till folkskollärare och folkskollärarinnor.

Ett af de kraftigaste medlen för åstadkommande af en i verklig mening praktisk och tidsenlig yrkesbildning är som bekant *studieresor*.

Med erkännande af denna sanning har man sedan lång tid tillbaka äfven hos oss ansett lämpligt, att staten genom utdelande af stipendier bereder tillfälle för sådana personer, som under någon tids verksamhet gjort sig förtrogna med sitt yrke, att härutinnan genom studieresor ytterligare förkofra sig. Man torde ock hafva varit ense derom, att staten, då den på sådant sätt främjat den fortsatta utbildningen, väsentligt gagnat icke blott de enskilda personer, som af stipendierna kommit i åtnjutande, utan ock hela deras yrke och såmedelst äfven det allmänna.

På en mängd olika verksamhetsområden utdelas därför nu dylika resestipendier. För närvarande utgå af statsmedel *ärligen* för ifrågakvarande ändamål bland annat följande belopp:

till officerare och intendenturtjenstemän	kronor 9,000: —
» artilleri- och ingeniörofficerare	» 7,000: —
» militärläkare	» 2,000: —
» läkare vid länslasarett och dermed likställda sjukhus	» 1,500: —
» personer, som i utlandet vilja studera landtbruket....	» 6,000: —
» arbetare i de särskilda näringsyrkena	» 25,000: —
» personer, som önska i främmande land förvärfva ökad insigt i bergshandteringen	» 6,000: —
» teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, hvilka icke egna sig åt bergshandteringen	» 10,000: —
» lärare i främmande lefvande språk	» 6,000: —
» lärare vid de allmänna läroverken, särskildt vid de läroverk, der profårskurs är inrättad	» 4,000: —
» konstnärer	» 6,000: —

hvarjemte af det under åttonde hufvudtiteln uppförda anslaget till »resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande» (för närvarande 24,000 kronor) en del plägar användas till resestipendier i vetenskapligt syfte.

En grupp af yrkesutöfvare gifves emellertid, för hvilken intet anslag till resestipendier hittills varit i riksstaten uppfördt. Det är den talrika och — vi våga påstå det — för sitt kall och sin fortsatta utbildning varmt intresserade folkskollärarecorpsen.

Redan tidigt har denna corps varit fullt medveten om att just inom dess kall nedsjunkandet i slentrian är en på samma gång ödesdigrare och närmare till hands liggande fara än inom de flesta andra verksamhetsområden. Många gånger har det därför från dess sida blifvit framhållet, att beviljandet af resestipendier åt folkskollärare, som vilja studera folkskoleväsendet i vårt och främmande land, skulle kraftigt bidra till folkskolans och folkbildningens höjande. Studieresorerna skulle nemligen komma att öka lärarnes intresse för skolans uppgift, vidga deras andliga synkrets och bidra till utrotande af mycken slentrian i undervisningen, och detta gagnande inflytande skulle genom stipendiaternas redogörelser i pressen och på skolmöten äfven sträcka sig till ett stort flertal af öfriga lärare.

För att gifva ett uttryck åt dessa inom svenska folkskollärarecorpsen allmänna åsikter och önskningsframlade undertecknad Hammarlund vid 1886 års riksdag en motion (n:o 78), hvari hemställes, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1887 uppföra och till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 6,000 kronor att utdelas som resestipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor på de vilkor Kongl. Maj:t kunde finna skäligen bestämma.

Motionen vann inom statsutskottet understöd af herr Sven Nilsson i Efveröd, men blef af utskottets majoritet afstyrkt. Något allmännare känt behof af dylika resestipendier, åtminstone så vidt utrikes resor angår, hade — yttrade utskottet — veterligen icke yppats, och ovisst vore, om mer än högst få folkskollärare funnes, som vore i stånd att i land, der svenska språket icke allmänt förstås, inhemta några för deras kall nyttiga kunskaper.

Väsentligen på dessa grunder hemställde utskottet, att motionen ej måtte bifallas, och i öfverensstämmelse härmed utföllo ock kamrarnes beslut.

Beträffande de för 1886 års statsutskott bestämmande skälen hade motionären i sin motion på förhand yttrat följande:

»Mot resestipendiens utanordnande för folkskollärare göres må hända den invändningen, att blott ett fåtal folkskollärare besitter den språkkunskap, som är nödig för att exempelvis i Tyskland kunna göra några erfarenheter. Antalet folkskollärare, särskildt bland de yngre, som inhemtat åtminstone ett främmande lefvande språk, är dock redan nu ganska stort, helt visst större än hvad de utanför skolan stående ana, och inrättandet af resestipendier skulle ovilkorligen hafva till följd, att än flere komme att genom sjelfstudium göra sig kompetenta till åtnjutande af dylika stipendier. För öfrigt erbjuder ej blott Norge, Danmark och Finland, utan ock vårt eget land med sin stora utsträckning och sina i hög grad olikartade förhållanden mycket lärerikt.»

Hvad som under de nu gångna tretton åren i förevarande afseende inträffat har i allo bekräftat riktigheten af detta uttalande.

Genom afslaget å motionen hade visserligen folkskollärarecorpsens förhoppningar, att staten genom beviljande af resestipendier skulle vilja uppmuntra densamma i dess arbete på egen fortbildning blifvit tills vidare svikna. Men behovet var allt för trängande, för att man härmed skulle kunna gifva saken alldeles förlorad. År 1888 upptogs frågan därför på Sveriges allmänna folkskollärareförenings program, och det beslöts, att föreningen, så snart möjlighet härtill föreläge, skulle söka åstadkomma årliga stipendier för pedagogiska studieresor. Som föreningens tillgångar emellertid voro synnerligen inskränkta, kunde detta önskemål ej genast förverkligas. Först år 1894 blef föreningen genom medel, som tillkommit på enskildt initiativ och som särskildt för detta ändamål stälts till densammans förfogande, satt i tillfälle att göra en blygsam begynnelse, och sedan dess hafva årligen pedagogiska resestipendier för folkskolans lärare och lärarinnor blifvit genom föreningens försorg utdelade.

Dessa stipendier hafva varit afsedda för pedagogiska studieresor så väl inom Sverige och grannrikerna som ock till andra land, och har det varit föreskrifvet, att om skolförhållandena inom något icke skandinaviskt land skulle studeras, sökanden vore skyldig att förete ett af sakkunnig person utfärdadt intyg om härför nödig språkkännedom.

Sammanlagdt hafva under åren 1894—98 icke mindre än 41 resestipendier för folkskolans lärare och lärarinnor blifvit på sådant sätt utdelade: första året 6, andra året 5, tredje året 8, fjerde året 14 och femte året 8. De flesta stipendierna hafva blifvit gifna såsom understöd för resor inom Sverige samt till Norge, Danmark och Finland, men under hvarje år hafva flera eller färre af dem gällt resor äfven till andra land: England och Skottland, Frankrike, Tyskland och Schweiz.

Allmänna meningen bland fackmännen är, att dessa stipendier ut- rättat mycket godt. Deras största betydelse ligger dock, enligt vårt för- menande, deri, att de på ett ovedersägligt sätt visat, att det inom svenska folkskollärarecorpsen verkligen finnes en allmän och djupt känd önskan att komma i åtnjutande af det tillfälle till fortbildning i sitt yrke, som studie- resor erbjuda, samt att det inom denna corps finnes ett stort antal personer, som äro kompetenta att tillgodogöra sig dylika tillfällen, så snart de blifva dem erbjudna.

De af Sveriges allmänna folkskollärareförening under senaste fem år utsända resestipendiaterna representera nemligen endast en mycket ringa del af det antal lärare och lärarinnor, som inlemnad ansökan om stipendier och nöjaktigt styrkt sin kompetens att på ett för folkskolan fruktbarande sätt af dem begagna sig. Ansökningarnes antal utgjorde första året 36, andra året 79, tredje året 47, fjerde året 125 och femte året 42 eller samman- lagdt för alla fem åren 329. Ej mindre än 288 hafva alltså fått sina an- sökningar afslagna, och detta i allmänhet ingalunda därför, att de ansetts inkompetenta, utan därför, att den summa, som för ändamålet årligen stått till föreningens förfogande (1,000—1,500 kronor), varit för ändamålet så otillräcklig. De belopp, som stipendiaterna kunnat erhålla, hafva ock varit så små, att det för möjligheten af en resa alltid måst förutsättas, att stipendiaten sjelf skulle göra för hans förhållanden högst afsevärda upp- offringar. I annat fall skulle ansökningarnas antal tydligen varit ännu större. Under sådana år, då ansökningarnas antal stigit högst, har gifvet- vis äfven afslagens antal vuxit, hvaraf naturliga följderna blifvit en viss tillbakadragenhet under närmast följande år.

Genom det initiativ, som från Sveriges allmänna folkskollärare- förenings sida tagits, har blifvit visadt, att de skäl, som år 1886 anfördes för afslag å det då framställda förslaget i förevarande fråga, ej längre hålla stånd, samt att det befintliga behovet icke på långt när kan fyllas genom de ytterst begränsade resurser, som stå till nämnda förenings för- fogande. Det synes oss därför, som om tiden nu vore inne för staten att tillmötesgå ett så behjertansvärdt och så tydligen ådagalagdt behof, och det är i denna öfvertygelse vi härmed tillåta oss förnya den af undertecknad Hammarlund år 1886 framlagda motionen.

I betraktande deraf, att den corps, för hvilken stipendierna skulle vara afsedda, vid 1897 års slut räknade 7,030 medlemmar (4,696 lärare och 2,334 lärarinnor), synes anslaget ej böra sättas lägre än 6,000 kronor (samma belopp som utgår till resestipendier åt lärare i främmande lef-

vande språk, men föga mer än tredjedelen af det belopp, som är anslaget till reseedipendier åt officerare).

I fall nämnda belopp beviljades, skulle kunna utdelas åtskilliga större stipendier för studieresor i främmande land och ett visst antal mindre stipendier för dylika resor inom vårt eget land.

Åt Kongl. Maj:t torde böra öfverlemnas ej blott att fördela stipendierna utan äfven att fastställa de närmare vilkoren för desamma åtnjutande (såsom kompetens, reseberättelses ingifvande o. s. v.) Till dess närmare erfarenhet vunnits i föreliggande ämne, torde anslaget endast böra uppföras å extra stat.

Vi föreslå alltså,

att Riksdagen måtte på extra stat för år 1900 uppföra och till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 6,000 kronor att användas för reseedipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor på de vilkor och under de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva.

Stockholm den 28 januari 1899.

Emil Hammarlund.

Fridtjuv Berg.